

УДК 94[355.311(73):355.48“364”

ГРЕБЕНЮК М.В.*

ВІЙНА У В'ЄТНАМІ ЯК КАТАЛІЗАТОР РЕФОРМ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ США В ПРАЦЯХ АМЕРИКАНСЬКИХ ДОСЛІДНИКІВ

Стаття присвячена аналізу причин, рушійних сил реформ збройних сил США в період між війнами у В'єтнамі та в Перській затоці 1990–1991 рр. та їх основного змісту на прикладі сухопутних військ. Показано основні етапи реформування від початку усвідомлення його необхідності.

Ключові слова: Военна реформа, війна у В'єтнамі, збройні сили США, етапи реформування, сухопутні війська США

Актуальність теми обумовлена незавершеністю реформування Збройних Сил України, які були створені із залишків Збройних Сил СРСР після драматичних подій його розпаду та поразок в Афганістані та у “холодній війні”.

Метою статті є аналіз причин, рушійних сил реформ збройних сил США в період між війнами у В'єтнамі та у Перській затоці 1990–1991 рр. та їх основний зміст на прикладі сухопутних військ (СВ).

За підрахунками А. Спайгела з аналітичного центру військово-морських сил США, після Другої світової війни та початку воєнних реформ після В'єтнаму США вдалися до активних або демонстративних дій із використанням своїх збройних сил більше ніж 240 разів [2, 387]. На думку одного з ідеологів С. Канбі, потреба реформ збройних сил США була актуальною ще з часів Другої світової війни, про що свідчила ефективність проведених наземних операцій в Європі та на Філіппінах [7, 12]. Однак перемоги у цих війнах приглушали критичні голоси. Зміни стають невідкладними після завершення програшних війн або провальних воєнних операцій, тому принципіві реформи

Гребенюк Михайло Володимирович, заступник начальника навчально-наукового центру міжнародної миротворчої діяльності з навчальної роботи, Національний університет оборони України, м. Київ.

© Гребенюк М.В., 2011

у збройних силах США розпочалися лише після їх поразки в Індокитаї. Треба зазначити, що ця теза також є справедливою для Збройних Сил СРСР після Другої світової війни. Проте ця аналогія не продовжилася після програвшої “холодної війни” та війни в Афганістані через грандіозні геополітичні зміни, які замість питання реформування Збройних Сил СРСР висунули завдання створення Збройних Сил незалежної України.

Війна у В’єтнамі, яка закінчилась у квітні 1975 р., забрала життя більш ніж 50 тис. військовослужбовців США, спричинила зміну двох президентів, породила недовіру між військовими як організацією із забезпечення безпеки американського суспільства та самим суспільством. Застосування стратегії виснаження противника з використанням максимально потужних вогневих засобів призвело до величезних руйнувань, але не зломило його волі продовжувати боротьбу. Війна була дорогою з огляду на економічні й людські втрати. Вимоги громадськості США під час війни щодо отримання своєчасної та правдивої інформації про її перебіг і втрати особового складу не були задоволені у повні [7, 14].

Катастрофічну війну у В’єтнамі пізніше доповнила низка невдалих військових операцій, як-то: спроба морських піхотинців США звільнити членів екіпажу торговельного судна “Маягуес” на камбоджійському острові Кох-Танг у травні 1975 р., спроба звільнити американських заручників із посольства США в Ірані у квітні 1980 р., загибель 241 військовослужбовця США та поранення більш ніж 100 інших 23 жовтня 1983 р. під час миротворчої місії у Лівані, а також операція “Необхідна лють” зі вторгнення до Гренади. Таким чином, як стверджував М. Ліхей, череда воєнних невдач або успіхів, які не задовольняють очікувань, повинна призвести до серйозних змін у воєнній організації. На його думку, великомасштабні війни та навіть невеликі воєнні операції є каталізатором змін, адже різниця між отриманими політико-військовими результатами та тими, які очікувались, завжди породжують нові ідеї та відповідні дії [7, 71]. Подібні висновки висловлювали американські дослідники У. Уїллер, Л. Корб [12, 39], К. Крейн [3, 1].

За висновком М. Ліхея, наслідки війни у В’єтнамі та наступних операцій створили умови, коли бажання оборонної реформи стало очевидним [7, 65]. За твердженням

дослідника, оборонна реформа у США після В'єтнаму мала наступні п'ять етапів: 1) вивчення причин ситуації, яка склалась; 2) генерація нових концепцій реформування та розвитку; 3) формулювання політики реформ; 4) розробка та прийняття нової нормативно-правової бази; 5) здійснення практичних кроків [7, 68].

Як будь-яка організація, департамент оборони США мав відповісти на два виклики: по-перше, зберегти базові цінності, на яких воєнна організація побудована, а по-друге, адаптуватися до дії нових зовнішніх чинників, що підривали основи її існування. Як будь-яка бюрократична організація, департамент оборони США опирався змінам [7, 73].

Тому на другому етапі оборонної реформи нововведення (наприклад, оперативне мистецтво ведення бойових дій, маневрен бойові дії тощо) були запропоновані групою інтелектуалів, серед яких були різні фахівці – необов'язково з воєнної досвідом. Результати їх роботи були доповнені зусиллями науково-дослідних організацій (Center for Strategic and International Studies, The Heritage Foundation та ін.), які забезпечували обробку та незалежний аналіз фактологічного матеріалу, здійснювали дослідження, були форумом для дебатів та апробації ідей авторів та, безумовно, просували ці ідеї, додаючи довіри до отриманих висновків і престижності дослідникам. Окремо з метою паралельної розробки нової концепції реформ була створена організація “комісія Пакарда” (The Packard Commission), яка діяла незалежно та пропонувала подекуди альтернативні рішення [7, 65].

Базуючись на запропонованих концепціях реформ, на третьому етапі була сформульована політика реформ офіційними особами президентської адміністрації разом із провідними представниками самих збройних сил США (такими як представник сухопутних військ генерал Мейер та генерал морської піхоти Грей) і групою конгресменів, які опікувались питаннями оборони та сприяли прийняттю необхідних законодавчих актів [9].

Дослідниця С. Нілсен підкреслювала, що в умовах посилення зовнішніх впливів на воєнну організацію, які мали наперед невизначений характер, роль лідерів усередині цієї організації була критично важливою. Вона також стверджувала, що військові реформи – це щось більше, ніж зміна доктрин, настанов, статутів. Для їх використання збройні сили повинні мати відповідну систему бойової

підготовки, кадрову політику, організаційну структуру, озброєння і військову техніку й програми розвитку керівного складу. Крім цього проведення відчутних та зрозумілих змін потребує наявності структури з широкими повноваженнями. У сухопутних військах збройних сил США це було командування з підготовки та доктрин (US Army Training and Doctrine Command), яке розробляло відповідні інтегровані програми реформування сухопутних військ, ініціювало їх виконання й оцінювало досягнуті результати. Також, враховуючи тривалість реформ, було важливим забезпечити стабільність виконання сухопутними військами завдань за призначенням та управління відповідними ресурсами [9].

На думку С. Нілсен, під час проведення реформ необхідно було керуватися політичними, соціальними, економічними та технологічними чинниками. Зміни не завжди були вдалимими, але стагнація могла легко перетворитись у проблему для збройних сил США [9, 4]. На заваді змінам можуть стояти усталені нормативні та керівні документи, настанови і статuti (тобто, наявні стандарти), традиція та культура у військовій організації, а також бажання її керівництва підтримувати існуючу систему незмінною, уникнути невизначеності.

Крім того підтвердження правильності проведення змін можливе тільки під час застосування військ у реальних операціях. Неуспіх реформ, помилкові рішення призводять до недосягнення успіху в бойових діях і втрат особового складу і можуть бути розцінені як безвідповідальні та злочинні для оборони країни [9, 12]. За переконанням С. Нілсен проведення реформ у військовій справі самими військовиками є не виправданим: замість змін спостерігається стагнація [9, 7–9].

Воєнна організація є складовою урядової бюрократичної системи, і тому довготривала політична підтримка реформ на всіх їх етапах була вкрай важливою. Цього завжди важко досягти, коли завдання реформ є складними, непопулярними, існує сильна протидія та наявні впливові стримуючі фактори [9, 11].

Тому для успіху реформ було дуже важливим, що на початку 1980-х у Конгресі США утворилась група сенаторів та депутатів палати представників під назвою “Спілка Конгресу з військової реформи” (Congressional Military

Reform Caucus) загальною чисельністю більше 150 людей, з яких десятків активно працювали над реформою [12, 17].

Однак, як зазначали У. Уїллер і Л. Корб, навіть в'єтнамської катастрофи та наступних провальних військових операцій було недостатньо для багатьох людей, щоб повірити в те, що ситуація погіршилась настільки, що потреба у цих реформах була реальною, а не створеною політиками. І попри розуміння існуючих проблем в оборонному відомстві окремою групою сенаторів і конгресменів, які становили лобі щодо військових реформ, а також наявність чітко задокументованих результатів їхніх досліджень, тема реформ попала в поле зору преси та суспільства тільки після приходу до влади адміністрації президента Р. Рейгана [12, 39]. Таким чином, необхідність реформ була визнана на найвищому рівні, що є критично необхідним.

Одночасно, за висновком У. Уїллера і Л. Корба, було важливим, що способи реформування збройних сил стали справою не тільки Пентагону та аналітичних центрів, а й таких ентузіастів, як Дж. Бойд, П. Спрей, Ф. Спіней, Є. Фітцджералд та інші, хто зробив свій внесок у подолання догматичних підходів. Крім цього кроки реформування були широко висвітлені засобами масової інформації [12, 41].

За твердженням К. Крейна, "в'єтнамський синдром", названий так президентом Дж. Бушем-старшим, викликав у американців на першому етапі вивчення ситуації стійке небажання навіть згадувати про цю війну, й вони приділили свою увагу можливій війні в Європі [3, 1].

С. Канбі вважав, що в часи відносного балансу ядерних потенціалів двох сторін у випадках імовірних воєнних конфліктів було можливим застосування тільки звичайних збройних сил, а тому основні зусилля мали бути сконцентровані саме на їх посиленні. Сухопутні війська надто орієнтувались на ведення війни на виснаження [7, 20]. Тактична й оперативна пасивність, яка виникла через наслідування доктрині позиційної оборони з лініями оборони та лінійними вогневими засобами, повинна була бути рішуче відкинута [7, 13].

Дані розвідки показували, що у випадку неядерної війни в Європі протягом 1970-х рр. країни Варшавського пакту мали б кількісну та якісну перевагу на силами НАТО. Стало очевидним, що майбутні війни збройні сили США

будуть вести з сильним, добре озброєним противником. Така збройна боротьба призвела б до великих матеріальних і людських втрат. Було надзвичайно важливим знайти шлях до досягнення швидких і рішучих перемог [10, 381].

Разом із цим, вважав К. Крейн, неповернення до аналізу болючих тем війни у В'єтнамі відносно тривалий час призвело до поступової “втрати” безпосередніх носіїв знань про неї та, як наслідок, втрати частки пам'яті збройних сил США про В'єтнам. Це, безперечно, позначилось на їх готовності вести війну із тероризмом в Афганістані [3, 17–18].

Тем не менш, за твердженням американських істориків з центру військової історії сухопутних військ збройних сил США, за майже двадцятирічний період між війною у В'єтнамі та війною у Перській затоці 1990–1991 рр. завдяки реформам відбувся “ренесанс” сухопутних військ, і на початок війни із С. Хусейном Америка мала війська, які були підготовлені краще, ніж коли-небудь в історії США [10, 410].

За твердженням С. Нілсен, зміни, які відбулись у сухопутних військах збройних сил США за час після війни у В'єтнамі та перед початком війни у Перській затоці в 1990 р., були сфокусовані не тільки на інноваціях, нових військових технологіях, доктринальних змінах і нових цивільно-військових відносинах, а й на взаємозалежних реформах у системі кадрового менеджменту, військової професійної освіти, системі бойової підготовки та застосування військ (сил), нових доктринальних підходах та модернізації озброєння та військової техніки [9, 14]. Зазнали змін підходи до ведення бойових дій силами різних видів збройних сил та система управління операціями на віддалених театрах воєнних дій (ТВД). Були створені територіальні і спеціальні об'єднані командування, яким було надано більше повноважень в управлінні військами на ТВД і більше впливу на прийняття рішень щодо придбання нових систем озброєння та військової техніки [7, 29].

Також було важливим роз'єднати політичне ведення війни та військове управління бойовими діями. Під час війни у В'єтнамі завдяки розвитку систем комунікації та зв'язку президенти США Л. Джонсон і Р. Ніксон, діючи на підставі неадекватної інформації щодо тактичної обстановки на ТВД, що постійно змінювалась, систематично втручались

у ведення бойовими діями на тактичному рівні, політизували перебіг військових операцій та заважали ефективному їх веденню [2, 168].

Акт про реорганізацію оборонного департаменту Голдвотера-Ніколса (Department of Defense Reorganization Act), який був прийнятий 7 травня 1986 р. конгресом США, давав більшу повноту повноважень голові Об'єднаного комітету начальників штабів (аналог – начальник Генерального штабу Збройних Сил України) у питаннях опрацювання воєнних стратегій застосування збройних сил і формування бюджету Пентагону за рахунок командувань видів збройних сил, які залишались відповідальними за підготовку особового складу та всебічне забезпечення перед їх передачею одному з об'єднаних командувань на час проведення ним операцій [5]. Закупівля нових озброєнь була централізована. Голова Об'єднаного комітету начальників штабів зміцнив свою командну вертикаль стосовно командувачів видів збройних сил [12, 12].

Згідно з Актом Президент США як верховний головнокомандувач через секретаря оборони* безпосередньо, оминаючи видову ланку управління збройних сил, мав справу з командувачем об'єднаного командування, яке управляло операцією. У цьому випадку голова Об'єднаного комітету начальників штабів, консультуючись із командувачами видів збройних сил, виконував роль головного військового радника верховного головнокомандувача і секретаря оборони. Президент США не міг втручатись в управління бойовими діями на тактичному рівні [5].

Крім того вплив командувачів видів збройних сил, які завжди мали велику незалежність та автономність у керівництві силами своїх видів під час війн у минулому, був скоординований та централізований головою Об'єднаного комітету начальників штабів. Цим гарантувалась єдність і координованість зусиль у досягненні стратегічних цілей. Разом із цим, голова Об'єднаного комітету начальників штабів не міг віддавати накази командувачу на ТВД або безпосередньо військам на проведення військових операцій, і це значно розширювало повноваження та відповідальність командувачів об'єднаними силами на ТВД [5].

---

* Міністр оборони в США.

Завдяки Акту Голдвотера-Ніколса вже під час війни у Перській затоці 1990–1991 рр. генерал Н. Шварцкопф був єдиним командувачем для військ (сил) всіх видів на ТВД і здійснював повне управління ними без попереднього узгодження своїх наказів із командуваннями видів збройних сил.

Акт також змінив кадровий менеджмент офіцерського складу. Пам'ятаючи про погану міжвидову координацію дій під час ведення операцій у В'єтнамі, один з ідеологів реформ Е. Лутвак запропонував підготувати прошарок загальноновидових офіцерів, “офіцерів генерального штабу” чи “офіцерів національної оборони”, які б позбулися видової “заангажованості” [7, 15]. За новими вимогами офіцери, які призначались на посади в об'єднаних (загальноновидових) органах управління, повинні були пройти підготовку у відповідних об'єднаних військових навчальних закладах. Також офіцери, які обіймали посади зі штатною категорією “полковник” і вище, повинні були мати не менш ніж одноротаційний (принаймні трирічний) досвід служби в об'єднаних штабах [5].

Також були посилені вимоги до взаємосумісності озброєння і військової техніки різних видів і родів військ, наприклад відбулася уніфікація параметрів радіостанцій, швидке запровадження високоточної зброї та технології “Стелс” тощо.

Зазнали змін і доктрини. Враховуючи чисельне співвідношення військ сторін, війна на виснаження з Варшавським пактом була приречена на поразку. Крім того, політична реальність засвідчувала, що збройні сили США не можуть розраховувати на народну підтримку у випадку довготривалих війн чи конфліктів середньої інтенсивності за межами США або за наявності значних втрат особового складу [2, 169].

20 серпня 1982 р. сухопутні війська збройних сил США прийняли нову версію польового статуту FM 100-5 “Операції” (Army Field Manual 100-5, Operations), яка базувалась на концепції повітряно-наземних операцій і маневреній тактиці та вводила у збройні сили поняття оперативного рівня ведення збройної боротьби. Ця ідея була запропонована ще у 1977 р. У. Ліндом, а надалі – С. Канбі та Е. Лутваком [7, 80].

Як зазначав К. Крейн, розробники цього статуту звернулися до ідей Сунь Цзи, Б. Ліддела-Гарта, К. Клаузевіца

та А. Джоміні. Ними була визнана важливість оперативного мистецтва у ланцюжку між тактикою і стратегією, і те, що через недооцінку важливості цієї ланки успіхи на тактичному рівні бойових дій не будуть гарантією від поразки на стратегічному рівні [3, 8].

Ця редакція польового статуту встановила новий для США погляд на проведення загальновідомих об'єднаних операцій, чого не було у В'єтнамі [7, 57]. Цей погляд знайшов своє відбиття у розробленій у січні 1986 р. стратегії ВМС збройних сил США, де передбачалось використання ВМС разом із комбінованими зусиллями інших видів збройних сил, а також силами союзників для завершення війни на сприятливих умовах [7, 60]. Також було створене єдине командування з підготовки та доктрин сухопутних військ (Training and Doctrine Command), яке мало всі повноваження щодо бойової підготовки військ (сил), їх навчання та розвитку у сферах застосування ОВТ, доктрин та нових організаційних структур.

Під час війни в Індокитаї здавалося, що найкращим підходом до вирішення політичних завдань війни буде поступове нарощування застосування сили проти Північного В'єтнаму [6, 385]. Компанія бомбардувань за назвою “Операція Ролінг Тандер” (Operation Rolling Thunder) є характерним прикладом цієї стратегії. Але, базуючись на нових можливостях американських повітряних сил, заступник директора концепцій повітряної боротьби повітряних сил США полковник Дж. Ворден запропонував цілком протилежне. Він наполягав, що керівництво країни є головним центром тяжіння. Якщо раніше, щоб дістатися до нього, необхідно було в першу чергу розбити збройні сили, то в сучасних умовах керівництво ворожої країни, її ключові елементи та інфраструктура могли бути максимально атаковані всіма силами від самого початку бойових дій. За переконанням Дж. Вордена, кожний удар мав переслідувати за мету прямий чи непрямий вплив на керівництво ворожої сторони, що своєю чергою призвело до його неспроможності продовжувати війну і так званого “стратегічного паралічу” країни-противника [4, 103–108]. Як свідчать події війни з Іраком у 1990–1991 рр., ці ідеї були враховані: всі необхідні для досягнення мети у війні військові сили та засоби були повністю сконцентровані до початку бойових

дій, удари були нанесені максимально потужно з самого початку й насамперед по керівництву країни, по його можливостям керувати країною і збройними силами.

Невдалий хід війни у В'єтнамі загострив проблеми з підтримки необхідного рівня бойового духу, моралі та дисципліни особовим складом. Шлях до подолання цього лежав у переході до професійних збройних сил. Експерименти з рекрутуванням особового складу почались у 1970 р. А вже у 1973 р., коли США офіційно припинили безпосередню участь у війні у В'єтнамі, сухопутні війська доповіли про перехід до особового складу повністю за контрактом разом зі значним його скороченням [10, 375–376].

Переходу до повністю добровільних збройних сил у період, коли їх популярність була критично низькою, сприяло створення централізованої системи кадрового менеджменту (Officer Personnel Management System), централізованої системи призначення та просування сержантського складу, системи освіти сержантського складу (Noncommissioned Officer Education System) [9, 38].

Зазнала змін і гендерна політика. Попередньо реформами у сухопутних військах число жінок-військовослужбовців було обмежене 2% від загальної чисельності особового складу. Вони могли обіймати посади тільки в адміністративних і допоміжних службах, мали бути незаміжні, а у випадку вагітності їх негайно звільняли. При переході до контрактної армії ці обмеження були зняті. В 1976 р. уперше 119 жінок були прийняті на навчання та у 1980 р. закінчили академію сухопутних військ ЗС США у Вест-Пойнті [10, 377]. У 1990 р. під час війни у Перській затоці з числа військово-службовців сухопутних військ ЗС США, які були дислоковані в Саудівській Аравії, жінки склали 8,6 % (26 тис. осіб) [10, 378].

Також унаслідок визнання недоліків у морально-психологічному забезпеченні військ було посилена увага до відповідних факторів з підготовки особового складу для участі в операціях за межами країни, як-то: стан підготовленості особового складу, рівень його мотивації до участі в операції, лідерські навички командирів, твердість та стійкість [7, 57].

Під час війни у В'єтнамі сили нарощувались завдяки збільшуванню активного компоненту військ (військ постійної готовності), а не резервістів. Наслідком післявоєнних

змін було перекладання багатьох функцій забезпечення з активного компоненту на резервний. Вивільнені внаслідок відповідного скорочення активного компоненту гроші були спрямовані на програми модернізації. З урахуванням нестачі ресурсів модернізацію проводили з акцентом на великі системи озброєння, наприклад, танк M1 Abrams; бойова машина піхоти Bradley; гелікоптер Apache; гелікоптер Blackhawk; система ППО Patriot [9, 41]. Ціною цієї модернізації стала більша залежність від резерву [10, 379].

Перехід на повністю професійні збройні сили міг би послабити зв'язок військових із суспільством. Однак більша інтеграція резервістів і військ постійної готовності зміцнювала цей зв'язок. Як показала війна у Перській затоці в 1990–1991 рр., резервісти вже мало чим поступались своїм товаришам із активного компоненту [10, 380].

Крім того, за твердженням американського дослідника К. Крейна, посилення ролі резервістів унеможливило проведення будь-якої значної військової операції без їх участі. Тому у випадку намірів президента США про перекидання великих сил у зону збройного конфлікту він повинен був досягти необхідного рівня політичної підтримки всередині країни для мобілізації резервістів [3, 5].

Війна у В'єтнамі виразно показала недоліки в індивідуальній підготовці особового складу, у першу чергу офіцерського корпусу. Стала очевидною необхідність підвищення їх професійних якостей.

З метою удосконалення системи підготовки офіцерських кадрів у сухопутних військах була створена низка шкіл для підготовки офіцерів до виконання їх основних обов'язків на ключових посадах протягом їхньої кар'єри. В середньому офіцер став проводити один рік із чотирьох його професійної кар'єри у навчальному закладі в якості слухача або викладача (інструктора). Подібна система шкіл і центрів з підготовки та перепідготовки була створена й для сержантського корпусу [10, 395].

Відчуваючи певний дефіцит в інтелектуальному розвитку стратегічного мислення, яке б критично поєднувало військові засоби з політичними цілями, система військової освіти була доповнена новим елементом – школами післядипломної освіти офіцерів у кожному виді збройних сил та однією на загальновидовому рівні для випускників

відповідних коледжів (аналогічно випускникам оперативнотактичного рівня в Збройних Силах України). Наприклад, у 1982 р. при командно-штабному коледжі сухопутних військ ЗС США була створена школа поглиблених військових досліджень де за річною програмою проходили навчання відібрані випускники оперативнотактичного рівня з метою поглиблення знань з оперативного мистецтва, яке вводилось у теорію та практику ЗС США. Принципова їх відмінність від інших випускників оперативнотактичного рівня була в тому, що ці офіцери не тільки добре знали існуючу систему та були готові виконувати завдання за призначенням по випуску з коледжу, а й мали здібності мислити широко та нетрадиційно, критично аналізувати недавній та історичний досвід збройної боротьби, сміливо зазирати вперед на середньострокову та далекострокову перспективу. З часом випускники цих шкіл почали займати ключові позиції серед планерів військових операцій і кампаній [9, 49].

Війна у В'єтнамі засвідчила необхідність тісної інтеграції з союзниками [7, 14]. Вважалося також, що коаліційні дії зменшують тривалість збройного конфлікту та втрати особового складу [2, 605].

Для успіху операцій була також важлива легітимність дій та ясність цілей війни. Як показало післявоєнне опитування командного складу угруповань військ США у В'єтнамі, багато з них не усвідомлювали цих цілей [1, 75].

Війна у В'єтнамі примусила переглянути управління відносинами між військовими та засобами масової інформації з метою формування сприятливого для досягнення військових цілей висвітлення війни з боку медіа [2, 173].

Як зазначав У. Хаммонд, війна у В'єтнамі була першою війною, яку репортери з передової висвітлювали без втручання цензури на ТВД. Політично цензура була неможливою, а добровільна самоцензура, яку намагалися запропонувати військові, не спрацювала. Як наслідок, між військовими та представниками ЗМІ на ТВД виникала конфліктна ситуація, коли кореспондентів газет звинувачували у некомпетентності їх репортажів, а телевізійні новини – у формуванні суспільної думки в США проти війни. Своєю чергою преса звинувачувала військових у спробах введення в оману громадян США [6, 384–385].

Ситуація під час війни в Перській затоці 1990–1991 рр., за твердженням К. МакГвайр, була результатом певного компромісу у відношеннях між військовими та медіа. Так, наприкінці війни в Перській затоці у 1991 р. в Саудівській Аравії було акредитовано 3,5 тис. журналістів, тоді як у В'єтнамі чисельність одночасно присутніх журналістів не перевищувала 300 осіб [8, 1]. Військові здійснювали контроль за висвітленням подій, хоча й не в тому обсязі, в якому вони хотіли б. А представники ЗМІ отримали доступ до об'єктів у зоні бойових дій, але не настільки вільний, наскільки б вони хотіли [8, 53–54].

Кореспонденти бути зібрані в групи, мали залишатися під охороною військових. У випадку неможливості кореспондентів рухатися разом із наступаючими військами вони мали бути евакуйовані силами медичних служб. Зміст репортажів, зйомки з поля бою перевірялись офіцерами зі зв'язків з громадськістю для недопущення витоку секретної інформації та публікації знімків тих, хто загинув [8, 53].

Поza сумнівом, супроводження журналістів військовою охороною не сприяло збору ними інформації. Вони хотіли вільнішого доступу до основних бойових частин, більш чітких інструкції від військових щодо питань безпеки в районі їх перебування, а також позбавлення перевірки фотоматеріалів та чернеток репортажів. Військові ж після В'єтнаму також усвідомили важливість донесення до глядача і слухача своєї версії подій війни. Як показали події війни, військові постійно надавали ЗМІ вигідну для себе інформацію, наприклад, відеозаписи, які вражали американських і міжнародних глядачів точністю та ефективністю ударів нової високотехнологічної зброї без супутніх втрат серед цивільного населення. Вони демонстрували впевненість командирів щодо успіху операцій, поширювали військову аналітичну інформацію для інформування громадськості тощо [8, 54].

За дослідженнями у 1973 р. Дж. Муллера, який порівнював тренди суспільної думки під час війни в Кореї та пізніше у В'єтнамі, підтримка цих війн безвідносно до висвітлення подій ЗМІ, залежить від кількості втрат особового складу, причому не лінійно, а геометрично. Якщо втрати особового складу збільшуються в 10 разів (від 100 до 1000, від 1000 до 10000 і т. д.), то суспільна підтримка з боку громадян США зменшувалась на 15% кожного разу [6, 262].

Під час війни у В'єтнамі багато повітряних ударів авіації США було спрямовано проти об'єктів військової інфраструктури та транспортної мережі – шляхів, мостів, складів тощо. Ці удари з використанням звичайних засобів ураження були високозатратними. Початок активного використання високоточної зброї значно підвищив ефективність ураження та зменшив кількість супутніх втрат цивільного населення, це дозволило атакувати з більш безпечних висот, що набагато зменшило втрати екіпажів літаків [2, 171].

Після В'єтнаму політика недопущення значних втрат особового складу, а також супутніх втрат цивільного населення стала важливою та невід'ємною складовою загальної політики досягнення цілей війни [2, 171].

Висновки. Таким чином, великі війни та навіть локальні військові операції завжди є каталізатором для змін. Ці зміни є комплексними й охоплюють різні елементи системи та спрямовані на підготовку до війн майбутнього.

Аналіз показав, що діючі військові, будучи після невдалої війни морально надломленими, пригніченими та упередженими щодо оцінки того, що відбулося, не були ініціаторами реформ, не відігравали активної ролі ні на етапі аналізу ситуації, яка склалася після В'єтнаму, ні на етапі генерації нових концепцій. І тільки на етапі формування політики реформ військові фахівці, будучи експертами у питаннях можливості здійснення певних змін у збройних силах, у визначенні реальних термінів їх проведення та плануванні всіх необхідних ресурсів, зайняли домінуючі позиції. Важливою також була політична підтримка реформ на найвищому політичному рівні, створення активно діючого парламентського лобі та широке висвітлення ЗМІ всіх кроків реформування.

Реформи торкнулись практично всіх елементів системи оборони. Завдяки змінам на нормативно-правовому рівні був досягнутий більш оптимальний ступінь делегування повноважень між “центром” і командуванням на ТВД, було усвідомлено важливе значення об'єднання зусиль різних видів збройних сил під час планування та ведення операцій, законодавчо затверджено створення єдиного командування на ТВД, рішуче зменшена кількість ланок управління військами, створені об'єднані командування та визначена їх роль у процесі закупівлі нового озброєння і військової техніки, а також був здійснений рішучий крок до підготовки когорти офіцерських кадрів для служби в об'єднаних

органах управління. Концепція “оперативного мистецтва” знайшла свій відбиток у програмах підготовки особового складу і керівних документах збройних сил США. Був здійснений перехід до повністю контрактних збройних сил, створений дієвий резерв, прийнята нова гендерна політика.

Політика мінімізації втрат особового складу та супутніх втрат серед цивільного населення обумовила прискорений розвиток технології малопомітності “Стелс”, високоточної зброї та їх інтеграцію з практикою застосування сил. Була удосконалена система управління взаємодією зі ЗМІ та проведення медіаоперацій. Коаліційні дії, ясність політичних цілей, які легко трансформуються у військові, безумовна легітимність стали обов’язковими умовами для успіху в локальних війнах за межами США.

Ці глибокі, системні та подекуди революційні зміни спричинили перехід збройних сил США до їх нового, переможного зразка 1990 р. та дозволили подолати “в’єтнамський синдром”. Світ увійшов у століття застосування інформаційних технологій при підготовці та веденні збройної боротьби.

Командуванню Збройних Сил України всіх рівнів, сучасним спеціалістам у галузі інформаційно-психологічної боротьби варто враховувати готовність до особливостей морально-психологічного стану своїх військ і населення, військ та населення союзників у можливому збройному конфлікті чи миротворчій операції та рівень контрпропагандистського забезпечення протидіючої сторони.

1. Conduct of the Persian Gulf War : Final Report To Congress. – Washington : U.S. Dept. of Defense, 1992. – 909 p.
2. Cordesman A.H. The Gulf War : The Lessons of Morden War / A.H. Cordesman, A.R. Wagner. – Boulder, CO: Westview Press, 1996. – Vol. 4. – 1022 p.
3. Crane C.C. Avoiding Vietnam: the U.S. Army’s response to defeat in Southeast Asia : [Monograph] / Conrad C. Crane. – Carlisle Barracks, PA : U.S. Army War College, Strategic Studies Institute, 2002. – 25 p.
4. Fadok D.S. John Boyd and John Warden: Air Power’s Quest for Strategic Paralysis / David S. Fadok. – Maxwell AFB, AL: School of Advanced Airpower Studies, Air University Press, 1995. – 55 p.
5. Goldwater-Nichols Act [Електронний ресурс]. – Режим доступу. http://en.wikipedia.org/wiki/Goldwater-Nichols_Act. – Назва з екрану.
6. Hammond W.M. Public Affairs: The Military and the Media, 1962–1968: United States Army in Vietnam / William M. Hammond. – Washington, D.C.: Center of Military History U.S. Army, 1990. – 413 p.

7. *Leahey M. J.* A History of Defense Reform Since 1970: Thesis / Michael J. Leahey – Monterey, CA: Naval Postgraduate School, 1989. – 99 p.
8. *McGuire C.L.* Military-Media Relations and the Gulf War: a compromise between Vietnam and Grenada?: thesis / Colleen L. McGuire. – Fort Leavenworth, KS: U.S. Army Command and General Staff College, 1999. – 93 p.
9. *Nielsen S.C.* An Army Transformed: The U.S. Army's Post-Vietnam Recovery and the Dynamics of Change in Military Organizations / Suzanne C.Nielsen. – Carlisle Barracks, PA: U.S. Army War College, Strategic Studies Institute, 2010. – 61 p. – [The Letort Papers].
10. *Rebuilding the Army Vietnam to Desert Storm: Chapter 12 // American Military History : The United States Army in a Global Era, 1917–2008 [second edition] / Edited by Richard W. Stewart.* – Washington, D.C.: Center of Military History U.S. Army, 2010. – Vol. II. – 552 p.
11. *Reynolds R.T.* Heart of the Storm : The Genesis of the Air Campaign Against Iraq / Richard T. Reynolds. – Maxwell AFB, AL : Air University Press, 1995. – 147 p.
12. *Wheeler W.T.* Military Reform : A Reference Handbook / T. Winslow, W.T. Wheeler, L.J. Korb. – Westpoint, CT: Praeger Security International, 2007. – 240 p.

Надійшла до редколегії 24.11.2011 р.

Рецензент: *С.В. Сидоров*, доктор історичних наук, професор, Національний університет оборони України, м. Київ.

Гребенюк М.В.
ВОЙНА ВО ВЬЕТНАМЕ КАК КАТАЛИЗАТОР РЕФОРМ В
ВООРУЖЕННЫХ СИЛАХ США В РАБОТАХ АМЕРИКАНСКИХ
ИССЛЕДОВАТЕЛЕЙ

Статья посвящена анализу причин, движущих сил реформ вооруженных сил США в период между войнами во Вьетнаме и в Персидском заливе 1990–1991 гг. и их основного содержания на примере сухопутных войск. Показаны основные этапы реформирования от начала осознания его необходимости.

Ключевые слова: военная реформа, война во Вьетнаме, вооруженные силы США, этапы реформирования, сухопутные войска США.

Hrebenuk M.
THE WAR IN VIETNAM AS AN ACCELERATOR OF THE
REFORMS IN THE U.S. ARMY IN THE WRITINGS OF AMERICAN
RESEARCHERS

The article is dedicated to an analysis of the causes of the US Armed Forces reforms and its motive forces in the period between the Vietnam War and the Gulf War 1990–1991 and the reform content having the US Army as an example. Stages of the reforms starting from realization its necessity have been shown.

Key words: military reform; war in Vietnam; US Armed Forces; stages of reforming; US Army.